

ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 10, ΑΘΗΝΑΙ 134, ΤΗΛ. 622-535

ΑΛΛΑΓΗ ΦΡΟΥΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Από τό ξεκίνημά της ή 'Ελληνική 'Εταιρεία έλειτούργησε μέ βάση ένα μικρό διοικητικό συμβούλιο, υπεύθυνο γιά τόν καθορισμό τής γενικής της πολιτικής, καί μιά σειρά από είδικά συμβούλια, τό καθένα υπεύθυνο γιά μιά είδική περιοχή δραστηριότητας. Ακόμα, βασική άρχή τής 'Εταιρείας προκειμένου νά διατηρήση τή ζωντάνια της, ήταν ότι θά έπρεπε νά υπάρχει μιά συνεχής έναλλαγή ανθρώπων στό διοικητικό συμβούλιο καί στά είδικά συμβούλια. Πράγματι, σύμφωνα μέ τό καταστατικό τής 'Εταιρείας, τρία μέλη του διοικητικού συμβουλίου αντικαθίστανται τόν ένα χρόνο καί τέσσερα μέλη τόν επόμενο· έτσι, κάθε μέλος του συμβουλίου έχει μιά θητεία δύο χρόνων κατά τή διάρκεια τής οποίας οι δραστηριότητες τής 'Ελληνικής 'Εταιρείας όπωσδήποτε άπασχολούν ένα σημαντικό μέρος του χρόνου του.

Όπως θά θυμούνται οι παλιότεροι φίλοι τής 'Ελληνικής 'Εταιρείας, αλλαγές έγιναν στό τέλος του πρώτου χρόνου τής ζωής τής 'Εταιρείας, όταν ο καθηγητής κ. Παναγιώτης Ζέπος καί ή καθηγήτρια κα Ντούλα Μουρίκη άποσύρθηκαν από τό διοικητικό συμβούλιο δίνοντας τή θέση τους στην κα Μαρίνα Χαϊδοπούλου-Adams καί τόν κ. Παναγιώτη Δράκο. Στό τέλος του δεύτερου χρόνου λειτουργίας της, ή 'Ελληνική 'Εταιρεία δοκίμαζε αρκετές δυσκολίες μέ τήν τότε πολιτική κατάσταση. Έτσι θεωρήθηκε σκόπιμο νά μήν γίνουν αλλαγές στό διοικητικό συμβούλιο.

Αντίθετα φέτος έγιναν τρεις αλλαγές: Ο καθηγητής κ. Χαράλαμπος Μπούρας, ή κα Μαρίνα Χαϊδοπούλου-Adams καί ο κ. Παναγιώτης Δράκος άποσύρονται καί τή θέση τους παίρνουν ή κα Βάννα Χατζημιχάλη, αρχαιολόγος, ο καθηγητής τής γενετικής κ. Κωνσταντίνος Κριμπάς, πρύτανης τής 'Ανωτάτης Γεωπονικής Σχολής καί ο κ. 'Αλέξανδρος Παπαδάκης, βιομήχανος. Μέ τόν τρόπο αυτό καί σέ συνδυασμό μέ τήν έντονη δραστηριότητα πού τά είδικά συμβούλια έχουν αναλάβει μέσα στους τελευταίους μήνες, πιστεύουμε ότι πραγματοποιείται ή άρχική ιδέα τής ένεργοϋ συμμετοχής όσο γίνεται περισσότερων ατόμων πού έναλλάξ προσφέρουν τίς υπηρεσίες τους στις δραστηριότητες τής 'Εταιρείας, ώστε ή 'Εταιρεία νά άντλή δύναμη από ένα διαρκώς εύρυνόμενο φάσμα συμμετοχής καί νά γίνεται περισσότερο άποδοτική στή δουλειά της.

Ιδιαίτερη σημασία είχε ή άποχώρηση από τό διοικητικό συμβούλιο του καθηγητή κ. Μπούρα, πού δέν ήταν μονάχα μέλος του από τότε πού ή 'Ελληνική 'Εταιρεία ιδρύθηκε αλλά καί, μαζί μέ τους ιδρυτές της, είχε παίξει κύριο ρόλο στην ίδρυση τής 'Εταιρείας κατά τά έτη 1971-1972. Ο κ. Μπούρας πού είναι τώρα μέλος του 'Αρχαιολογικού Συμβουλίου παραμένει στην 'Ελληνική 'Εταιρεία σάν μέλος του είδικου της συμβουλίου γιά τά μνημεΐα. Η 'Ελληνική 'Εταιρεία όφείλει σ' αυτόν καθώς καί στην κα Adams καί στον κ. Δράκο, πολλά γιά όσα πρόσφεραν τά τελευταία χρόνια.

Φέτος έγινε αλλαγή καί στην προεδρία του διοικητικού συμβουλίου. Ο κ. Κώστας Ι. Καρράς πού, έκτός από ιδρυτικό μέλος, ήταν πρόεδρος τά τρία πρώτα χρόνια τής ζωής τής 'Εταιρείας, θεώρησε ότι, συνεπής προς τήν άρχή τής έναλλαγής, θά έπρεπε νά άποσυρθώ από τήν προεδρία, ιδιαίτερα τώρα πού οι αύξημένες δραστηριότητες τής 'Εταιρείας κάνουν ίσως πιο άναγκαίο ο πρόεδρος της νά κατοική μόνιμα στην 'Ελλάδα. Τό διοικητικό

συμβούλιο ομόφωνα διάλεξε τόν αρχιτέκτονα κ. Ανδρέα Συμεών, καινούργιο πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας, ἐνῶ ὁ καθηγητής κ. Παῦλος Μυλωνᾶς παραμένει γενικός γραμματέας, ὁ κ. Καρρᾶς γίνεται εἰδικός γραμματέας, στή θέση τοῦ κ. Συμεών, καί ὁ κ. Παπαδάκης ταμίας, στή θέση τοῦ κ. Δράκου. Ἀσφαλῶς τό σημείωμα αὐτό δέν θά μπορούσε νά κάνει οὔτε ἓνα στοιχειώδη ἀπολογισμό τοῦ ἔργου τοῦ Κώστα Καρρᾶ γιά τήν Ἑλληνική Ἑταιρεία· μπορεῖ μόνο νά τόν εὐχαριστήσῃ γιά ὅσα ἔκανε σάν ἐμπνευστής καί μαζί σάν ἐνθουσιώδης καί ἀκαταπόνητος δουλευτής. Κι' ἀκόμα νά εὐχηθῇ στόν καινούργιο πρόεδρο καί στό καινούργιο διοικητικό συμβούλιο ἐπιτυχία στή συνέχιση τοῦ ἔργου τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας στή διάρκεια τῆς θητείας τους.

Ἡ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ἡ Χωροταξία - Πολεοδομία καί τό καινούργιο Σύνταγμα

Ἄρθρο τοῦ συνεργάτη τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας κ. Ἀλέξανδρου Κολιάρου
Ἀρχιτέκτονα-Πολεοδόμου

Σάν συνέχεια τοῦ ἐρμηνευτικοῦ καί κριτικοῦ σημειώματος πού δώσαμε στό προηγούμενο Δελτίο μας καί πού ἀναφερόταν κυρίως στίς σχετικές μέ τήν προστασία τοῦ φυσικοῦ καί παραδοσιακοῦ περιβάλλοντος παραγράφους 1 καί 6 τοῦ ἀρθροῦ 24 τοῦ καινούργιου Συντάγματος τῆς χώρας μας, θά ἀσχοληθοῦμε σ' αὐτό τό σημείωμα μέ τίς ἀπαιτήσεις τῶν παραγράφων τοῦ αὐτοῦ ἀρθροῦ οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στή χωροταξική καί πολεοδομική διάρθρωση τῆς χώρας.

Οἱ παράγραφοι αὐτές, παρ' ὅλο πού δέν ψηφίστηκαν μέ τήν ἀκριβή διατύπωση, πού εἶχε προτείνει σάν τροπολογία ἡ Ἑταιρεία μας, περιέχουν στήν οὐσία τά κυριώτερα ἀπό τά σημεῖα πού εἶχαν συζητηθῇ καί χωρίς ἀμφιβολία ἀποτελοῦν ἓνα τεράστιο βῆμα πρὸς τά μπρός σ' ἓνα τομέα στόν ὁποῖο σάν χώρα δέν μπορούσαμε μέχρι σήμερα νά εἴμαστε καθόλου ὑπερήφανοι. Παραθέτουμε τίς παραγράφους 2-5 ὅπως ψηφίστηκαν:

παρ. 2: Ἡ χωροταξική ἀναδιάρθρωσις τῆς χώρας, ἡ διαμόρφωσις, ἡ ἀνάπτυξις, ἡ πολεοδόμησις καί ἡ ἐπέκτασις τῶν πόλεων καί τῶν οἰκιστικῶν ἐν γένει περιοχῶν, τελεῖ ὑπὸ τήν ρυθμιστικήν ἀρμοδιότητα καί τόν ἔλεγχον τοῦ Κράτους ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐξυπηρετήσεως, τῆς λειτουργικότητος καί ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν καί τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν καλυτέρων δυνατῶν ὁρῶν διαβιώσεως τῶν οἰκιστῶν.

παρ. 3: Πρὸς ἀναγνώρισιν περιοχῆς ὡς οἰκιστικῆς, ὡς καί διὰ τήν πολεοδομικήν ἐνεργοποίησιν αὐτῆς, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν αὐτῇ ἰδιοκτησίαι συμμετέχουν ὑποχρεωτικῶς εἰς τήν διάθεσιν τῶν ἀπαραιτήτων ἐκτάσεων πρὸς δημιουργίαν ὁδῶν, πλατειῶν καί χώρων ἐν γένει κοινωφελῶν χρήσεων καί σκοπῶν ἀνευ ἀποζημιώσεως ὡς καί εἰς τὰς δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βασικῶν κοινοχρήστων πολεοδομικῶν ἔργων, ὡς νόμος ὀρίζει.

παρ. 4: Διά νόμου δύναται νά προβλέπεται αναγκαστική συμμετοχή τών ιδιοκτητῶν περιοχῆς, χαρακτηριζομένης ὡς οἰκιστικῆς, εἰς τήν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκειμένου σχεδίου ἀξιοποίησιν καί γενικήν διαρρύθμισιν ταύτης δι' ἀντιπαροχῆς ἴσης ἀξίας ἀκινήτων ἢ τμημάτων κατ' ὄροφον ἰδιοκτησίας ἐκ τῶν τελικῶς καθοριζομένων ὡς οἰκοδομησίμων χώρων ἢ κτιρίων τῆς περιοχῆς ταύτης.

παρ. 5: Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογήν καί ἐπὶ ἀναμορφώσεως ὑφισταμένων ἤδη οἰκιστικῶν περιοχῶν. Αἱ ἐκ τῆς ἀναμορφώσεως ἐλεύθεραι ἐκτάσεις διατίθενται πρὸς δημιουργίαν κοινοχρήστων χώρων ἢ ἐμποιοῦνται πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς πολεοδομικῆς ἀναμορφώσεως ὡς νόμος ὁρίζει.

Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡ παράγραφος 2 δέν προσθέτει τίποτα τό ἰδιαίτερο στά μέχρι σήμερα ἰσχύοντα. Ἡ διαμόρφωση, ἀνάπτυξη, πολεοδόμησις κλπ. τῶν πόλεων τελεῖ καί σήμερα "ὑπὸ τήν ρυθμιστικὴν ἁρμοδιότητα καί τόν ἐλεγχον τοῦ Κράτους", χωρίς λαμπρά μέχρι τώρα ἀποτελέσματα.

Παρ' ὅλα αὐτά ἡ ὕπαρξις τῆς παραγράφου αὐτῆς στό Σύνταγμα εἶναι ἓνα μεγάλο βῆμα πρὸς τὰ μπρός γιατί ἀποτελεῖ τήν πιό ἐπίσημη ἀναγνώριση τῆς ἀνάγκης γιά ρύθμιση τῶν ἀστικῶν καί οἰκιστικῶν ἀναπτύξεων καί τῆς σημασίας πού μπορεῖ νά ἔχη ἡ ρύθμιση αὐτή στή "λειτουργικότητα" τῶν οἰκισμῶν καί στήν ποιότητα τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων. Οὐσιαστικά, μέ τό νά ἔχη ἡ Πολιτεία τήν παράγραφο αὐτή στόν Καταστατικό Χάρτη της, ἀναλαμβάνει τήν εὐθύνη ἐναντι τῶν πολιτῶν νά παρακολουθῇ καί νά μελετᾷ μέ μιᾷ συνεχῇ διαδικασίᾳ (ἀφοῦ οἱ οἰκισμοί εἶναι ζῶντες καί συνεχῶς ἐξελλισσόμενοι ὀργανισμοί) κάθε τι πού σχετίζεται μέ τήν οἰκιστική ἐξέλιξιν σ' ὅλες τίς κλίμακες. Γιατί γιά πρώτη φορά ἀναγνωρίζεται ὅτι ἡ εὐθύνη αὐτή δέν περιορίζεται μόνο στήν μικρή γιά τὰ σημερινά δεδομένα κλίμακα τῆς ἀνεξάρτητης πόλεως καί τῶν τμηματικῶν ἐπεκτάσεών της (συμτομικῆς ἐπεκτάσεις) ἀλλά καλύπτει ὁλόκληρο τό φάσμα ἀπό τόν μικρό οἰκισμό ὡς τό οἰκιστικό σύστημα ἀστικῶν περιοχῶν καί ἀκόμη τό σύνολο τῆς χώρας. Τό τελευταῖο καλύπτεται ἀπό τήν ἔννοια τῆς "χωροταξικῆς ἀναδιαρθρώσεως" πού ὑπάρχει στήν παράγραφο 2 (1).

Μέ ἄλλα λόγια, μέ βάση αὐτή τήν παράγραφο ἡ Πολιτεία δεσμεύεται νά δημιουργήσῃ τούς κατάλληλους μηχανισμούς καί νά θεσπίσῃ τίς κατάλληλες διαδικασίες πού θά ἐπιτρέπουν τήν συνεχῇ παρακολούθηση, κατεύθυνση καί ρύθμιση τῆς οἰκιστικῆς, μέ τήν εὐρεῖα ἔννοια, ἐξελίξεως, ἀπό τό ἐπίπεδο τῶν μικρῶν οἰκισμῶν καί ἐπεκτάσεων ἕως τό ἐπίπεδο τῆς χώρας ὁλόκληρης.

Σάν μειονέκτημα τῆς παραγράφου 2 θά μπορούσε νά ἐπισημάνῃ κανεῖς τό ὅτι ἡ ἐμφαση στή διατύπωση δίνεται στή "ρύθμιση" καί στόν "ἐλεγχον". Θά ἦταν ἴσως πληρέστερη μιᾷ διατύπωση ἡ ὁποία θά περιλάμβανε καί τήν ἔννοια τῆς "κατευθύνσεως". Μέ ἄλλα λόγια, μ' αὐτή τή διατύπωση τῆς παραγράφου 2, τό Κράτος φαίνεται νά ἀναλαμβάνῃ περισσότερο νά "τακτοποιῇ" τὰ στοιχεῖα τῆς οἰκιστικῆς ἀναπτύξεως, ὅταν καί ὅπου αὐτά παρουσιάζονται, παρ' ὅτι νά τὰ κατευθύνῃ αὐτό πρὸς προγραμματισμένες καί ἐπιθυμητές ἐξελίξεις μέ σκοπό τήν περισσότερο σύμμετρη οἰκονομική καί γενική ἀνάπτυξη τῆς χώρας. Πρόκειται δηλαδή γιά διατύπωση πού εὐνοεῖ ἐρμηνεῖς καί ὑποδηλώνει προθέσεις περισσότερο "ρυθμιστικές" παρά "προγραμματικές-ἀναπτυξιακές".

Στήν παράγραφο 2 χρησιμοποιείται ο όρος των "οίκιστικών" περιοχών. Είναι μεγάλης σημασίας να γίνη απόλυτα σαφές τό ποιά είναι ή ακριβής έννοια του όρου αυτού δεδομένου του τρόπου μέ τόν όποιο χρησιμοποιείται στίς άλλες παραγράφους 3, 4 καί 5 καί κυρίως στήν 3. Έκ πρώτης όψεως φαίνεται ότι στήν παράγραφο 3 ή έννοια πού δίνεται στόν όρο "οίκιστική περιοχή" είναι ότι αποτελεί τμήμα πόλεως τό όποιο πρόκειται νά ένταχθή στό έγκεικριμένο σχέδιο της πόλεως ή έστω νέος μικρός οίκισμός (παραθεριστικός π.χ.) του όποιου τό σχέδιο πρόκειται νά έγκριθί. Σ' αυτές τίς περιπτώσεις "ρυμοτομικών επέκτασεων", ή υποχρεωτική συμμετοχή του συνόλου των ιδιοκτητών της προτεινόμενης γιά ένταξη έκτάσεως στή διάθεση χώρων γιά κοινόχρηστες καί κοινωφελείς λειτουργίες είναι σχετικά εύκολη, παρ'όλο πού τίς περισσότερες φορές θά απαιτηθή αστικός ανάσαςμός. Καί είναι χωρίς άμφιβολία μεγάλο βήμα νά είναι έξασφαλισμένες από τόν καταστατικό χάρτη της χώρας σέ κάθε τμηματική επέκταση του σχεδίου πόλεως οι έκτάσεις πού χρειάζονται, γιά τοπικούς δρόμους, τοπικές πλατείες καί μικρά πάρκα, σχολεία, έκκλησίες καί γιά όλες τίς άλλες τοπικές κοινωφελείς λειτουργίες. Άλλά πώς έξασφαλίζονται οι έκτός των περιοχών κατοικίας (ή καλύτερα έκτός των οίκοπεδικών περιοχών) έκτάσεις γιά κοινόχρηστες-κοινωφελείς λειτουργίες; Πώς έξασφαλίζονται οι έκτάσεις γιά τά μεγάλα πάρκα πού αναφέρονται στό σύνολο ή σέ μεγάλα τμήματα της πόλεως, γιά μεγάλες άθλητικές έγκαταστάσεις καί στάδια, γιά πανεπιστήμια, γιά μεγάλα κρατικά νοσοκομεία, άεροδρόμια κλπ.; Αυτά δέν βρίσκονται στήν κλίμακα της γειτονιάς καί έπομένως δέν έξασφαλίζονται μέ τίς ρυμοτομικές επέκτασεις.

Η γνώμη μας είναι ότι ή έρμηνεία του όρου "οίκιστική περιοχή" πού μπήκε στόν καταστατικό χάρτη της Χώρας δέν μπορεί καί δέν πρέπει νά είναι στενή. Άλλωστε καί στήν παράγραφο 2 του Συντάγματος ο όρος "οίκιστική περιοχή" θεωρείται ευρύτερος από την έννοια της πόλεως (... ή επέκτασις των πόλεων καί των οίκιστικών έν γένει περιοχών ...). Έτσι τό λιγότερο πού μπορούμε νά δεχθούμε είναι πώς ή έννοια οίκιστική περιοχή καλύπτει πολλές κλίμακες καί μιά τέτοια περιοχή μπορεί νά είναι μιά πολύ μικρή γειτονιά (ή ένα μόνο οίκοδομικό τετράγωνο), μπορεί νά είναι ένας μικρός αυτότελής οίκισμός (π.χ. ένα χωριό) μπορεί νά είναι ένα τμήμα πόλεως, μιά πόλη ή καί όλόκληρη μητρόπολη (όπως π.χ. τό ευρύτερο αστικό σύστημα της πρωτεύουσας).

Οι συνέπειες μιās τέτοιας ευρύτερης έρμηνείας είναι προφανείς. Κατ'άρχήν σημαίνει ότι δέν θά είναι άναγκαίο ή πρós ένταξη στό έγκεικριμένο σχέδιο πόλεως έκταση νά είναι περιοχή κατοικίας ή ακόμη καί νά περιέχη χρήση κατοικίας γιά νά γίνεται υποχρεωτική ή συμμετοχή ιδιοκτητών στή διάθεση των άπαραιτήτων γιά κοινωφελείς σκοπούς χώρων. Άρκει ή περιοχή νά περιέχη όποιουδήποτε είδους έκμεταλλεύσιμα οικόπεδα (κατοικίες, βιομηχανικά, έμπορικά, τουριστικών χρήσεων κλπ), γιά νά γίνεται γιά τούς ιδιοκτήτες υποχρεωτική ή παροχή στό κράτος των άναγκαίων χώρων γιά κοινωφελείς λειτουργίες. Δεύτερον, οι ιδιοκτήτες των έκμεταλλεύσιμων έκτάσεων δέν θά υποχρεοϋνται μόνο νά συμμετάσχουν στή διάθεση των κοινωφελών έκτάσεων πού βρίσκονται έντός της πρós ένταξη, στό έγκεικριμένο σχέδιο περιοχής. Θά πρέπει νά συμμετέχουν καί στή διάθεση των προαναφερθέντων χώρων γιά κοινωφελείς λειτουργίες ύψηλοτέρου βαθμού πού κατά κανόνα θά βρίσκονται έκτός των περιοχών πού ζητείται εκείνη τή στιγμή

νά ένταχθούν στό σχέδιο πόλεως. Αυτό σέ τελευταία άνάλυση σημαίνει πώς τό ποσοστό τής έντασσόμενης στό σχέδιο πόλεως ιδιοκτησίας πού θά κατακρατή τό κράτος θά πρέπει νά είναι μεγαλύτερο άπό τό καθιερωμένο (νομί-ζω άνεπίσημα) 40% πού μόλις καλύπτει τίς τοπικές άνάγκες γιά κοινόχρη-στους χώρους. θά πρέπει νά είναι τουλάχιστο 50% καί πιθανώς θά πρέπει νά διαφέρει άπό περιοχή σέ περιοχή καί νά καθορίζεται μέ βάση τή μελέτη του ρυθμιστικού σχεδίου τής πόλεως στήν όποία βρίσκεται ή πρós ένταξη περιοχή. Πράγμα βέβαια πού τονίζει τήν άνάγκη ύπάρξεως ρυθμιστικού σχεδίου γιά κάθε οίκισμό τής χώρας.

Καί έφ'όσον μία νέα περιοχή άκτιστη πρόκειται νά ένταχθί στό σχέδιο πόλεως τά παραπάνω πού σχετίζονται μέ τήν παράγραφο 3 του Συντάγματος είναι σχετικά εύκολα. Όταν δηλαδή ό ιδιοκτήτης τής έκτός σχεδίου πε-ριοχής γνωρίζει ότι βάσει του νόμου δέν μπορεί άλλιώς νά μεταβάλι τήν έκτασή του σέ άστική παρά μόνο άν διαθέσει στό κράτος τό 50% άς πούμε τής ιδιοκτησίας του, θά τό κάνη εύκολα λαμβανομένου ύπ'όψη ότι δέν πρό-κειται νά βγάλη χρήματα άπό τήν τσέπη του. Τί πρακτικές δυσκολίες δη-μιουργεί όμως ή έφαρμογή τής ύποχρεωτικής συμμετοχής των ιδιοκτητών στή διάθεση των έκτάσεων γιά κοινωφελείς λειτουργίες στήν περίπτωση άνα-μορφώσεως ύφισταμένων οίκιστικών περιοχών πού καλύπτει ή παράγραφος 5; Κατ'άρχήν δέν διευκρινίζεται εάν ή παράγραφος αυτή άναφέρεται σέ ύφιστά-μενες έντός σχεδίου πόλεως "οίκιστικές" περιοχές ή σέ περιοχές έκτός σχεδίου οίκοδομημένες. Η δική μας έρμηνεία είναι ότι καλύπτει καί τίς δύο περιπτώσεις. Έτσι λοιπόν καί άπό τή στιγμή πού γιά κάποια τέτοια περιοχή θά ύπάρξει μία μελέτη άναμορφώσεως καί αυτή ή μελέτη έγκριθη άπ'τίς άρχές οι ιδιοκτήτες θά πρέπει νά διαθέσουν ύποχρεωτικά τίς άπαι-τούμενες έκτάσεις γιά τήν κάλυψη των προσθέτων έκτάσεων γιά κοινωφελείς λειτουργίες πού προέκυψαν άπό τή μελέτη. Καί δεδομένου ότι δέν θά μπο-ρουν νά διαθέσουν (οί περισσότεροι τουλάχιστον) γή γι'αυτό τόν σκοπό άφού ή περιοχή είναι κτισμένη, θά πρέπει νά διαθέσουν αντίστοιχο ποσό χρημάτων. Σ'αυτή τήν περίπτωση πιστεύουμε ότι θά ύπάρξει σημαντική αντί-δραση πού θά έχη θάν άποτέλεσμα τήν πολύ περιορισμένη άνάθεση μελετών αυτού του είδους, ή στήν περίπτωση άναθέσεως τέτοιων μελετών, τήν καθυ-στέρηση έγκρίσεώς τους. Έτσι ή θαυμάσια πρόθεση τής παραγράφου 5 πού ουσιαστικά άναφέρεται σ'όλες τίς πόλεις τής χώρας καί, ιδίως, στίς πυκνο-κτισμένες, μέ τούς γνωστούς βάρβαρους όρους δομήσεως, κεντρικές περιοχές τους (πού έχουν τεράστιες έλλείψεις σέ χώρους γιά κοινωφελείς λειτουργί-ες), φοβόμαστε ότι θά παραμείνη μόνο πρόθεση έκτός εάν ή ύπαρξη τέτοιας παραγράφου στό Σύνταγμα δημιουργή νομική ύποχρέωση στό κράτος γιά τήν έκ-πόνηση τέτοιων μελετών άναμορφώσεως, τήν έκπλήρωση τής όποίας, μπορεί νά άπαιτήση όποιοδδήποτε πολίτης έχει έννομο συμφέρον. Αυτό μόνο οι νο-μικοί είναι αρμόδιοι νά τό άπαντήσουν.

Η παράγραφος 4 τέλος είναι ουσιαστικά τό συνταγματικό πλαίσιο πού θά εύνοήση τήν όργανωμένη δόμηση περιοχών μέ βάση τόν πλήρη πολεοδομι-κό σχεδιασμό. Αν συνδυασθί αυτή ή παράγραφος καί μέ τήν παράγραφο 5 προκύπτει ότι τέτοιες περιοχές μπορεί νά είναι έλεύθερες έκτάσεις ή καί ύπάρχουσες κτισμένες περιοχές πού χρειάζονται άναμόρφωση. Καί γιά τίς δύο περιπτώσεις θυμίζουμε ότι ύπάρχει ό Νόμος "περί ένεργού Πολεοδομίας" (Ν.Δ. 1003/1971), ό όποιος πιθανόν τώρα νά χρειάζεται άναμόρφωση μέ βάση τά καινούργια δεδομένα τής παραγράφου 5.

(1) Για την άκοιβή σημασία του όρου χωροταξία και χωροταξικό σχέδιο παραθέτουμε την επίσημη έρμηνεία του Κράτους που δίνεται στην παράγραφο 1 του άρθρου 2 του Ν.Δ. 1262 του 1972 "περί ρυθμιστικών σχεδίων αστικών περιοχών". "Χωροταξικόν Σχέδιον" νοείται σχέδιον καθορίζον εις έθνικήν και περιφερειακήν κλίμακα την έν τῇ χώρῃ κατανομήν και διάρθρωσιν των οικονομικών, κοινωνικών, οικιστικών, πολιτιστικών και δημογραφικών δεδομένων, δραστηριοτήτων, λειτουργιών και έργων εις τά πλαίσια των προγραμμάτων ανάπτυξεως τῆς χώρας".

(2) Μία τέτοια εύρεϊα έρμηνεία θά ταίριαζε βέβαια πολύ περισσότερο και προς την έρμηνεία που θάδινε αυτός που είσήγαγε τον όρο "οικιστική", ο αείμνηστος Κ. Δοξιάδης.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΟ ΕΛΛΑΔΑ

Μία θαυμάσια έμπειρία για τά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου* ήταν ή μεγάλη έξόρμηση τῆς Έλληνικῆς Έταιρείας στή Βόρειο Ελλάδα έπειδή τους δόθηκε ή εύκαιρία νά δοῦν και νά μελετήσουν από κοντά πολλά προβλήματα, και νά προβάλουν τό έργο τῆς Έταιρείας μας σέ αρκετές περιοχές τῆς έπαρχιακῆς Ελλάδας.

Ο πρώτος σταθμός του ταξιδιού ήταν ο Βόλος. Στην όμορφη πόλη τῆς Θεσσαλίας μας υποδέχτηκαν οί κ.κ. Κουσίνας, πολύτιμος συνεργάτης και φίλος τῆς Έλληνικῆς Έταιρείας και Κουκουβίνος, άνθρωποι που ένδιαφέρονται άμεσα και κοπιάζουν σκληρά για την προστασία και τή διατήρηση του περιβάλλοντος στην πόλη αυτή.

Στήν πρωτεύουσα τῆς Θεσσαλίας έγινε ή πρώτη έκδήλωση τῆς Έταιρείας μας. Σέ μεγάλη συγκέντρωση Βολιωτῶν μίλησε ο κ. Συμεών που αναφέρθηκε στους σκοπούς τῆς Έλληνικῆς Έταιρείας και στίς δραστηριότητές της από την ήμέρα τῆς ίδρυσής της. Μίλησε ακόμα για τό επίμαχο θέμα τῆς έγkατάστασης τῆς νέας τσιμεντοβιομηχανίας στην περιοχή και πρότεινε νά λυθῇ μέ δημοκρατικές διαδικασίες και σύμφωνα μέ τίς επιθυμίες τῆς πλειοψηφίας του πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς.

Ακολούθησε έλεύθερη συζήτηση και στή διάρκεια της αποδείχθηκε τό μεγάλο ένδιαφέρον των Βολιωτῶν για τό περιβάλλον και την προστασία του, όπως επίσης και ή αντίδρασή τους στην άνέγερση τῆς νέας μονάδας τῆς Α.Γ.Ε.Τ. Μετά τή συζήτηση προβλήθηκαν οί ταινίες "Μυκονιάτικος Μπάλλος" και "Κίτρινη Σημαία".

Τήν έκδήλωση παρακολούθησαν ο Νομάρχης Βόλου κ. Καραχάλιος, ο νέος δήμαρχος κ. Κλαφόπουλος, ο βουλευτής κ. Φιλιππίδης, πρόεδροι κοινοτήτων τῆς περιφέρειας καθώς και οί εκπρόσωποι επαγγελματικῶν σωματείων και οργανώσεων. Παραβρέθηκαν ακόμα από τό Διοικητικό Συμβούλιο τῆς Έλληνικῆς Έταιρείας ο Πρόεδρος και ή κα Κ.Ι.Καρρά, ή κα Μ. Adams και ο κ. Κ.Δεκαβάλλας.

* Στην έξόρμηση αυτή μετείχαν ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου και ή κα Κ.Ι.Καρρά ή κα Μ. Adams, ο κος Δεκαβάλλας και ο κος Συμεών. Επίσης από την Γραμματεία ο κ. Καλλιγῶς και ο κ. Δαρμῆς.

Δεύτερος σταθμός, μετά από μιά σύντομη αλλά ενδιαφέρουσα επίσκεψη στα Μετέωρα, ήταν η Καστοριά.

Στήν αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου της πόλης έγινε η δεύτερη έκδήλωση της Έταιρείας μας πού την παρακολούθησαν, ο νομάρχης κ. Βγενόπουλος, τοπικοί παράγοντες και 200 περίπου πολίτες της Καστοριάς.

Εκεῖ ὁ κ. Κ. Δεκαβάλλας ἀναφέρθηκε στοὺς σκοποὺς καὶ στό ἔργο τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας προβλήθηκαν οἱ ταινίες "Μυκονιάτικος Μπάλλος" καὶ "Τὰ πουλιά τῆς Πρέσπας" καὶ ἀκολούθησε συζήτηση στήν ὁποία πῆραν μέρος ὁ Νομάρχης Καστοριάς, ὁ ἐκλεγμένος δήμαρχος, ὁ γυμνασιάρχης, ἄλλοι τοπικοὶ παράγοντες καὶ τὰ μέλη τοῦ κλιμακίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας. Στὴ συζήτηση θίγηκαν θέματα καὶ προβλήματα πού ἀναφέρονταν στό φυσικό καὶ πολιτιστικό περιβάλλον τῆς περιοχῆς, τό ὁποῖο ἔχει πολὺ "ταλαιπωρηθῇ" τὰ τελευταῖα χρόνια. Τὴν ἐπόμενη μέρα τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ξεναγήθηκαν στήν Καστοριά ἀπὸ τὸν εὐγενικό φίλο νομάρχη κ. Βγενόπουλο. Ἐπισκέφθηκαν τὸν ναό τῆς Κουμπελίδειας, πού ὁ γύρω της χώρος ἀσφαλῶς ἀποτελεῖ ἓνα ἐνδεικτικό παράδειγμα κακῆς μεταχείρισης τῆς πολιτιστικῆς μας Κληρονομιάς, τοὺς Ἁγίους Ἀνάργυρους καὶ τίς λιγοστὲς ομάδες ἀπὸ παλιὰ σπίτια πού ἔχουν ἀπομείνει στήν πόλη. Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐπίσκεψης αὐτῆς τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πληροφωρήθηκαν ἀπὸ τὸν Νομάρχη ὅτι ὁ Ε.Ο.Τ. ἀποφάσισε νὰ δώσῃ χρήματα γιὰ νὰ διασωθοῦν τρία παλὰ ἀρχοντικά καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν σὰν ξενῶνες. Ἀκόμα συζητήθηκε μέ τὸν Νομάρχη-σάν ἐπέκταση τῆς ἰδέας αὐτῆς-ὡς χρησιμοποίηση παλιῶν ἀρχοντικῶν τῆς πόλης γιὰ τὴν στέγαση τῶν δημοσίων ἢ δημοτικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς περιοχῆς.

Ὁ ἐπόμενος καὶ βασικός Σταθμός μας ἦταν ἡ Μικρὴ Πρέσπα, ὅπου τὴν 1 Ἰουνίου ἐγίνε ἡ θεμελίωση τοῦ Βιολογικοῦ Σταθμοῦ.

Τὴν τελετὴ τῆς θεμελίωσης ἱερολόγησε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Φλωρίνης κ. Αὐγουστῖνος καὶ παρακολούθησαν ὁ Γενικός Γραμματεὺς τοῦ Υπουργείου Βορείου Ἑλλάδος κ. Μαρινάκης σάν ἐκπρόσωπος τοῦ Ὑπουργοῦ, ὁ Β' ἀντιπρόεδρος τῆς Βουλῆς, κ. Ἀνδρεάδης, οἱ νομάρχες Φλωρίνης, Καστοριάς, Κοζάνης, Κιλκίς, Γρεβενῶν, καθηγητὲς Πανεπιστημίων, ἐπιστήμονες καὶ πλῆθος κόσμου ἀπὸ τὴν γύρω περιοχή.

Χαιρετιστήριες ὁμιλίες ἀπηύθυναν στοὺς ἐπίσημους καὶ στό κοινὸ οἱ κ.κ. Παπαδάκης, πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Δωρήτριας Ἑταιρείας DART HELLAS, Καρράς, πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας, καὶ Κανέλλης, ὁμότιμος καθηγητὴς τῆς Βιολογίας στό Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, κύριος συντελεστής στήν πραγματοποίηση τοῦ ἔργου πού θεμελιώθηκε.

Οἱ ὁμιλητὲς ὑπογράμμισαν τὴ σημασία τοῦ Βιολογικοῦ Σταθμοῦ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ παρατήρηση τῆς ζωῆς τῶν κορμοράνων καὶ τῶν πελεκάνων, σπανίων πουλιῶν πού γεννιοῦνται καὶ ἀναπτύσσονται στήν περιοχή, καὶ ἐπεσήμαναν τὴν ἀνάγκη τῆς διατήρησης τοῦ φυσικοῦ μας περιβάλλοντος πού ἀμεσα συνδέεται μέ τὴν ἀνθρώπινη ἐπιβίωση.

Μετά την τελετή τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καί οἱ ἐπισκέπτες μπήκαν σέ πλάξες καί ξεναγήθηκαν στήν λίμνη ἀπό τόν καθηγητή κ. Κανέλλη. Τό ἴδιο βράδυ μέ πρόσκληση τοῦ Νομάρχη κ. Ἀσπασίδη ἐπισκεφθήκαμε τήν Φλώρινα καί παρακολουθήσαμε πανηγύρι λαϊκῶν χορῶν μέ χορευτικά συγκροτήματα ἀπ' ὅλη τήν Ἑλλάδα πού παρουσίασαν δημοτικούς χορούς. Ἡ ἐκδήλωση αὐτή μᾶς ἄφησε ἐξαιρετικές ἐντυπώσεις.

Τήν ἐπόμενη μέρα ξεκινήσαμε γιά τή Θεσσαλονίκη κάνοντας δύο σύντομες στάσεις στή Σιάτιστα καί στήν Κοζάνη. Στή Σιάτιστα ὁ νομάρχης Κοζάνης κ. Καραγκουνίδης μαζί μέ τόν Δήμαρχο τῆς πόλης καί τόν διευθυντή τῆς τοπικῆς Βιβλιοθήκης μᾶς ξενάγησαν σέ δύο ἀπό τά πιό ὁμορφα ἀρχοντικά τῆς πόλης πού διατηροῦνται ἀκόμα.

Στήν Κοζάνη τό Διοικητικό Συμβούλιο τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας εἶχε ἐπαφές μέ ἐκπροσώπους τοῦ τοπικοῦ πολιτιστικοῦ συλλόγου "Φίλοι τῆς Τέχνης" καί συζήτησε τίς πιθανότητες συνεργασίας μ' αὐτόν. Ἐπισκεφθήκαμε ἐπίσης τά δύο μοναδικά, ἄξια διατήρησης καί προστασίας ἀρχοντικά τῆς Κοζάνης, μιᾶς πόλης πού σήμερα πιά ἀποτελεῖ τυπικό παράδειγμα οἰκοδομικῆς ἀναρχίας καί δυσαρμονίας.

Καί φθάσαμε στήν Θεσσαλονίκη. Ἐνα πολυφορτωμένο πρόγραμμα περίμενε στήν συμπρωτεύουσα τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας μας. Ἐπισκεφθήκαμε τό χωριό Ἀγία Παρασκευή ὅπου μέ δωρεά τῆς ESSO PAPPAS γίνεται δενδροφύτευση μιᾶς μεγάλης ἔκτασης κοντά στόν παραπάνω οἰκισμό. Ἀκόμη πῆγαν στήν Μονή Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος στόν Χορτιάτη καί ἐνημερώθηκαν πάνω στήν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν ἀναστήλωσης καί συντήρησης τοῦ ναοῦ πού γίνεται μέ ἐξοδα τῆς ἀδελφῆς ὁργάνωσης τῆς Ἀγγλίας "National Trust for Greece".

Στίς 3 Ἰουνίου ἐγίνε ἡ τελευταία ἐκδήλωση τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας στήν αἴθουσα τοῦ ξενοδοχείου "ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΠΑΛΛΑΣ". Μίλησε ὁ κ. Συμεών παρουσιάζοντας τό ἔργο καί τοὺς σκοπούς τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας στό κοινό τῆς συμπρωτεύουσας. Ἐπίσης μίλησε γιά λίγο ὁ κ. Ἀνδρεάδης, ἐκπρόσωπος τῆς "Μακεδονικῆς Ἑταιρείας", ζητώντας βοήθεια καί συμπαράσταση στά πρῶτα δύσκολα βήματα καί στίς προσπάθειες τῶν ἀνθρώπων πού τήν ἀποτελοῦν.

Ἐπίσης ἐγίνε ἀπό τόν ὑπουργό Β. Ἑλλάδος κ. Μάρτη ἡ ἀπονομή τοῦ Α' Βραβείου στό νικητή τοῦ Διαγωνισμοῦ Φωτογραφίας Θόδωρο Τσιτρούλη. Τόν διαγωνισμό αὐτό, πού εἶχε σάν θέμα "ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ", ὁργάνωσε ἡ Ὁμάδα Νέων τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας. Στήν συνέχεια προβλήθηκαν οἱ ταινίες "Μυκονιάτικος Μπάλλος" καί "ΙΑΝΟΣ" καί ἀκολούθησε συζήτηση μέ ἐπίκεντρο τά τοπικά προβλήματα.

Γενικά ἡ ἐξόρμηση τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας ἀπέτελεσε μιᾶ χρυσή ἀλυσίδα ἐκδηλώσεων καί μιᾶ πολύτιμη εὐκαιρία γνωριμίας μέ ἀνθρώπους πού ἀγαποῦν καί ἐκτιμοῦν τό ἔργο μας.

Ο ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΠΡΕΣΠΑΣ

Πολλοί φίλοι μας θά αναρωτιούνται γιατί η Έλληνική Έταιρεία διάλεξε τή Μικρή Πρέσπα γιά νά χτίση ένα Βιολογικό Σταθμό. Έτσι, παρακαλέσαμε τόν όμότιμο καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Αντώνη Κανέλλη νά μᾶς γράψη λίγα λόγια γιά τό έργο αυτό καί τήν σημασία του.

Η Μικρή Πρέσπα, μαζί μέ τό Δέλτα του Έβρου, όπου, χάρις στήν γενναιοδωρία του καθηγητού κ. Γαρουφαλίδη, υπάρχει ήδη ένας μικρός Βιολογικός Σταθμός, είναι οί μοναδικές θέσεις αναπαραγωγής πού απέμειναν ακόμη στόν τόπο μας, γιά πολλά πουλιά καί άλλα ζῶα, πού κινδυνεύουν νά εξαφανιστούν όχι μόνο από τήν Ελλάδα καί τήν Εύρώπη, αλλά από όλο τό κόσμο, αν δέν φροντίσουμε νά τά προστατεύσουμε. Είναι γνωστό πώς άλλοτε η Ελλάδα καί ιδιαίτερα η Μακεδονία ήταν μία πλούσια χώρα σέ υγροτόπους. Η ανάγκη όμως νά έξευρεθούν μεγαλύτερες έκτάσεις γιά καλλιέργεια καί η προσπάθεια νά απαλλαγούμε από τήν έλονοσία, περιώρισαν τόν αριθμό τους. Πολλές λίμνες όπως τής Αγουλινίτσας, τής Κωπαΐδος, τής Κάρλας, τών Γιαωνιτσών, του Άρτζάν, του Άχινου κ.ά. αποξηράνθηκαν, καί πολλές έκβολές ποταμών όπως του Λουδία, του Νέστου, του Στρυμῶνος κλπ. διευθετήθηκαν. Έτσι όμως καταστράφηκαν οί βιότοποι εκείνοι όπου εύρισκαν καταφύγιο πολλά υδροβία πουλιά γιά νά αναπαραχθούν, νά ξεχειμωνιάσουν ή γιά νά σταματήσουν καί νά ξεκουραστούν. Η Μικρή Πρέσπα είναι ένας από τούς λίγους υγρότοπους πού απόμειναν ακόμη στήν Ελλάδα.

Η Μικρή Πρέσπα, πού βρίσκεται σέ ίση περίπου απόσταση από τίς άκτές τής Αδριατικής θάλασσας καί του θερμαϊκού κόλπου, είναι ένα τεκτονικό βύθισμα, πού, όπως λένε οί γεωλόγοι, γίνηκε πρίν από 30 εκατομμύρια χρόνια στή τότε μεγάλη ένιαία ξηρά, τήν Αίγηίδα, η οποία αναδύθηκε από τήν Τηθύα θάλασσα. Η Μικρή Πρέσπα δέν ήταν πάντα τόσο μικρή. Έδῶ καί λίγο καιρό ακόμη ήταν ένωμένη μέ τή Μεγάλη Πρέσπα καί παλαιότερα μαζί μέ τήν Αχρίδα καί τή Μαλίκη αποτελούσαν τή Δασσαρήτιδα λίμνη.

Η Μικρή Πρέσπα είναι μία υδάτινη έκταση 6.000 έκταρίων, από τά όποια τά 800 ανήκουν στήν Άλβανία, καί βρίσκεται σ' ένα υψόμετρο 853 μέτρων. Προς άνατολάς περικλείεται από μία προέκταση του όρους Περιστέρι ή Βραβοῦς, τό Τρικλάρια καί προς δυσμάς από τό όρος Τσουτσούλι, πού οί πλαγιές του πέφτουν απότομα στίς άκτές της. Οί κορυφές αὐτῶν τῶν βουνῶν φτάνουν τά 1.500 έως 1.700 μέτρα.

Τό σχῆμα τής Μικρής Πρέσπας είναι στενόμακρο. Έχει 17 χιλιόμετρα μήκος καί 8 πλάτος, αλλά σχετικά μέ τό μήκος καί τήν έκτασή της τό βάθος της είναι μικρό. Μόλις φτάνει τά 14 μέτρα. Γιά τό λόγο αὐτό τά νερά της θερμαίνονται γρήγορα. Πράγματι η θερμοκρασία τῶν νερῶν τής Μικρής Πρέσπας είναι πάντοτε άνώτερη από εκείνη τῶν νερῶν τής Μεγάλης Πρέσπας. Η στάθμη της επίσης είναι ψηλότερη από εκείνη τής Μεγάλης Πρέσπας. Γι' αὐτό τά νερά της κυλοῦν υπογείως ή από μία μικρή διώρυγα πού βρίσκεται κοντά στό στρατιωτικό φυλάκιο τής Κούλας, προς τή Μεγάλη Πρέσπα.

Ἡ μεγάλη της ἔκταση καί οἱ ἄνεμοι πού ἐπικρατοῦν δημιουργοῦν συχνά ἰσχυρό κυματισμό. Τά νερά ἐπίσης, πού ἀναβλύζουν ἀπό τίς ὑπόγειες πηγές πού ὑπάρχουν στά καρστικά τοιχώματά της, δημιουργοῦν πολλά ἐσωτερικά ρεύματα. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι τά ἐπιφανειακά ὑδάτινα στρώματά της ἀνακατεύονται καί ἐμπλουτίζονται σέ ὀξυγόνο. Ἐξ ἄλλου τά ρυάκια πού τήν τροφοδοτοῦν, παρασύρουν πρὸς αὐτήν ἀφθονες θρεπτικές οὐσίες καί ἅλατα. Γι' αὐτούς τούς λόγους τό φυτοπλαγκτόν καί τά ὑδρόβια φυτά εὐδοκίμοῦν καί ἐπιτρέπουν τήν ἀνάπτυξη μιᾶς πλούσιας πανίδας.

Ἀντίθετα ἀπό τούς ἄλλους ὑγρότοπους, πού ἡ ἐπέμβαση τοῦ ἀνθρώπου, μέ τό κόψιμο τῶν δένδρων στά γύρω βουνά καί τή καταστροφή τῶν καλαμιῶνων, κατέστησε ἀκατάλληλους γιά τήν ἀνάπτυξη πολλῶν εἰδῶν, ἡ Μικρή Πρέσπα διατήρησε τό φυσικό της χαρακτήρα. Σ' αὐτό συνέβαλε καί ἡ θέσις της. Ἐπειδή ἐπίσης βρίσκεται σέ μιᾶ ἀκριτική περιοχή, καί μάλιστα σέ μιᾶ περιοχή ὅπου συνορεύουν τρία κράτη, γιά πολύ καιρό, λίγο-πολύ, ἔμεινε ἀπομονωμένη ἀπό τήν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα. Σ' αὐτό συνέτειναν βέβαια καί οἱ δρόμοι της πού ἐδῶ καί λίγα χρόνια βρισκόντουσαν σέ πολύ κακή κατάσταση. Γιά νά ῥθῇ κανεῖς ἄλλοτε στίς Πρέσπες, ἐκτός ἀπό τίς πολλές διατυπώσεις πού ἦσαν ἀπαραίτητες θάπρεπε καί νά ταλαιπωρηθῇ. Καί πολλοί λίγοι ἦσαν πρόθυμοι γιά ταλαιπωρίες. Ἔτσι οἱ Πρέσπες γιά πολλά χρόνια ἔμειναν ἀγγώστες.

Τό ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων γιά τίς Πρέσπες, καί εἰδικώτερα γιά τή Μικρή Πρέσπα, ἄρχισε, ὅταν δύο γάλλοι ὀρνιθολόγοι, οἱ ἀδελφοί J.F. καί M. TERRASSE, τήν ἐπισκέφθηκαν, γιά λίγες ὥρες μονάχα γιατί δέν εἶχαν τή σχετική ἄδεια, τόν Ἰούλιο 1967 καί διαπίστωσαν τήν παρουσία πελεκάνων. Τούς πελεκάνους εἶχαν παρατηρήσει καί τά μέλη μιᾶς βρεταννικῆς ὑδροβιολογικῆς ἀποστολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ CAMBRIDGE, πού ἐπισκέφθηκαν καί τίς γειτονικές λίμνες, τό 1936. Ἀλλά ἡ παρατήρησή τους αὐτή δέν ἔγινε γνωστή γιατί δημοσιεύτηκε σ' ἓνα μὴ ὀρνιθολογικό περιοδικό.

Τό 1968, δύο ἄλλοι γάλλοι ὀρνιθολόγοι, οἱ M.ROSSELIN καί A.MOLINIER ἀκολουθώντας τίς ὁδηγίες τῶν TERRASSE, καί ἀμέσως κατόπιν ὁ A.HIEST, ἐπισκέφθηκαν τίς Πρέσπες καί μελέτησαν τά πουλιά τους. Τά ἐπόμενα δύο χρόνια οἱ TERRASSE, μαζύ μέ ἄλλους γάλλους, γερμανούς, ἐλβετούς καί βέλγους ὀρνιθολόγους, ἐπισκέφθηκαν καί πάλι τίς Πρέσπες καί γύρισαν μιᾶ ταινία, πού προβλήθηκε ἀπό τήν τηλεόραση σέ πολλές χώρες καί ἐπανελημμένα καί ἀπό τή δική μας. Ἀπό τότε κάθε χρόνο, πολλοί ξένοι ἐπιστήμονες ἀπ' ὅλες τίς χώρες, ἀκόμη καί ἀπό τήν Ἀμερική, ἐπισκέπτονται τίς Πρέσπες καί θαυμάζουν τά πουλιά της.

Γιατί ὅμως ἡ Μικρή Πρέσπα τράβηξε τό ζωνρό ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων; Δυό λόγοι τά λένε ὅλα: Ἡ Μικρή Πρέσπα μπορεῖ νά θεωρηθῇ σάν ἓνα μικρό φυσικό Μουσεῖο Φυσικῆς Ἱστορίας. Πράγματι, ἡ περιοχή τῶν Πρεσπῶν εἶναι τό νοτιότερο ὄριο ἐξαπλώσεως πολλῶν μεσοευρωπαϊκῶν εἰδῶν ζῶων καί φυτῶν, πού θά ἀξίζε νά προστατευθοῦν καί νά μελετηθοῦν, γιατί εἶναι γνωστό ὅτι οἱ ἀκραῖοι πληθυσμοί παρουσιάζουν μεγάλο θεωρητικό καί πρακτικό ἐνδιαφέρον. Ἐπειδή ἐξ ἄλλου οἱ Πρέσπες ἔχουν πολύ μεγάλη ἡλικία (κάποτε ἀποτελοῦσαν μέρος τῆς μεγάλης λίμνης τῆς Δασσαρήτιδος) εἶναι πιθανόν νά ἔχουν διατηρήσει, ὅπως καί ἡ Ἀχρίδα, λείψανα ζωικῶν μορφῶν πού ἔζησαν ἄλλοτε στή περιοχή αὐτή. Εἰδῶν δηλαδή πού ἡ ἐξέλιξή τους καθυστέρησε καί δέν παρακολούθησε τήν ἐξέλιξη τῶν ἄλλων εἰδῶν.

Λίγα παραδείγματα από τα πουλιά της φτάνουν για να δείξουν τον πλούτο της. Από τα 7 είδη έρωδιών που ζουν στην Εύρωπη, με λίγη τύχη μπορεί να δει κανείς τα 6, διακόσια μέτρα έξω από το χωριό, τη Μικρολίμνη, που βρίσκεται δίπλα στο Βιολογικό Σταθμό που θα χτιστεί. Από εκεί επίσης άσφαλως θα δει κανείς μια βουτηχτάρα, μια σκουοβουτηχτάρα, κι' αν ψάξει λιγάκι, ίσως και τις άλλες δύο, από τις πέντε που υπάρχουν στην Εύρωπη. Κι' από τη βεράντα του Σταθμού, θα βλέπει να περνάνε από μπροστά του τα δυο είδη σαλακροκόρακες, ο κορμοράνος και η λαγγόνα, από τα τρία που ζουν στην Ελλάδα και στην Εύρωπη. Άλλωστε η άποικία των κορμοράνων, που βρίσκεται στο λεγόμενο φράγμα, κοντά στο καταστραμένο χωριό Άγκιαθωτό, και αποτελείται από 500 ζευγάρια, είναι μια από τις μεγαλύτερες της Εύρωπης.

Άλλά τό καμάρι των Πρεσπών είναι οι πελεκάνοι της. Υπάρχουν δυο είδη πελεκάνων στην Εύρωπη: ο άργυροπελεκάνος και ο ροδοπελεκάνος. Και τα δυο είδη συναντιώνται και κλωσάνε στη Μικρή Πρέσπα. Υπάρχουν δυο θέσεις όπου κλωσάνε: Η μια βρίσκεται στο φράγμα δίπλα στα Άλβανικά σύνορα και η άλλη στο τμήμα της γης που χωρίζει τη Μι. ή από τη Μεγάλη Πρέσπα, τη Βρωμολίμνη.

Είναι πάντα ένα θαυμάσιο θέαμα να βλέπει κανείς τους πελεκάνους τον καιρό που κλωσάνε, όταν ζεσταίνει ο αέρας, και αρχίζουν να σχηματίζονται τα άνοδικά ρεύματα, να σηκώνονται ένας, ένας, να γυροπετούν, να σχηματίζουν ένα σμήνος και, όταν φτάσουν ψηλά, να ξεκινούν προς τη Μεγάλη Πρέσπα ή τις άλλες γειτονικές λίμνες για να ψαρέψουν και κατόπιν να επιστρέφουν για να ταΐσουν τα μικρά τους και να ξαναφύγουν και πάλι. Και όλα αυτά να γίνονται με μια καταπληκτική ακρίβεια.

Οι άργυροπελεκάνοι δεν είναι μόνο όρατα πουλιά: Είναι και σπάνια. Από τα 2500 ζευγάρια άργυροπελεκάνων που υπάρχουν σ' όλο το κόσμο, στη Μικρή Πρέσπα κλωσάνε τα 250 δηλαδή το 10%. Η Μικρή Πρέσπα είναι επίσης και η μοναδική θέση στην Ελλάδα όπου κλωσάει και το άλλο ευρωπαϊκό είδος των πελεκάνων, ο ροδοπελεκάνος καθώς και άλλα πουλιά, όπως ο άργυροτσικνιάς, ο χηνοπρίστης κτλ.

Μά δεν είναι μόνο τα πουλιά που ενδιαφέρουν τους επιστήμονες. Τα γύρω βουνά είναι γεμάτα από θαυμάσια λουλούδια όπως όρχοειδή, ίριδες και κάθε είδους δέντρα. Γενικά η πανίδα και η χλωρίδα της Μικρής Πρέσπας και των γύρω βουνών της δεν είναι μόνο πλούσια αλλά περιλαμβάνει και πολλά είδη που είναι σπάνια. Νά γιατί η περιοχή αυτή έχει τόσο πολύ μεγάλη σημασία για την επιστήμη, που γίνθηκε ακόμη μεγαλύτερη μετά την αποξήρανση των γειτονικών λιμνών Μαλίκη στην Άλβανία και CRNA RECA και STRUNGA στη Σερβία, και νά γιατί η Ελληνική Έταιρεία διάλεξε τη Μικρή Πρέσπα για να χτίσει ένα Βιολογικό Σταθμό. Ενδεικτικά θα μπορούσε να αναφερθεί ότι από τα 185 είδη πουλιών που παρατηρήθηκαν στη Μικρή Πρέσπα, τα 34, δηλαδή τα 20% περίπου, απειλούνται με εξαφάνιση, αν δεν ληφθούν έγκαιρος τα κατάλληλα μέτρα.

Και τέτοια μέτρα με τις ενέργειες της IUCN, της Ελληνικής Έταιρείας Προστασίας της Φύσεως και της Ελληνικής Έταιρείας, άρχισαν εύτυχως να παίρνονται.

Τό 1971 ὁ στρατός ανέλαβε τή προστασία τῶν πουλιῶν τῆς Πρέσπας. Στίς θέσεις ὅπου φωλιάζουν τοποθετήθηκαν πινακίδες πού ἀπαγορεύουν τήν εἴσοδο ὁποιουδήποτε σ' αὐτές. Ρυθμίστηκε ἐπίσης ὁ χρόνος βοσκῆς στίς προστατευόμενες περιοχές καί περιορίστηκε ἀπό 25 Ἰουλίου ἕως 15 Μαρτίου. Συγχρόνως μέ διαταγή τῆς Νομαρχίας ἀπαγορεύτηκε καί τό κυνήγι σέ μιὰ ζώνη 300 μέτρων γύρω ἀπό τίς ἀκτές τῆς λίμνης. Ἔτσι τά πουλιά πού ζοῦν στή Πρέσπα μποροῦν νά ζευγαρώνουν καί νά κλωσάνε ἀνενόχλητα.

Τέλος τόν Ἰανουάριο τοῦ 1974 δημοσιεύτηκε ὁ Νόμος 996 μέ τόν ὁποῖο μιὰ περιοχή 225 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων ἀνακηρύσσεται σέ Ἐθνικό Δρυμό. Μέσα σ' αὐτόν ἔχουν καθορισθῇ 5 πυρῆνες, πού θά πρέπει νά προστατευθοῦν ἀπόλυτα μέ κάθε θυσία. Αὐτές εἶναι: Τῆς Βρωμολίμνης, στή λωρίδα πού χωρίζει τίς δυό λίμνες, τῆς Πύλης, στά Βορειοδυτικά κοντά στόν Ἅγιο Ἀχίλλειο, τοῦ Φράγματος, στά Ἀλβανικά σύνορα, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στή μέση τοῦ δρόμου πρὸς τό χωριό Παράδες ὅπου ὑπάρχει ἓνα σπάνιο εἶδος κέδρου, καί τῆς Σκρίκα, δίπλα στό στρατιωτικό φυλάκιο τῆς Κούλας, ὅπου φωλιάζουν οἱ χηνοπρίστες, ἓνα βορειότερο εἶδος πού τά νοτιότερα ὅρια τῆς ἐξάπλωσής του φτάνουν ἕως ἐδῶ. Πρέπει ὅμως ἰδιαίτερα νά τονισθῇ ὅτι ἡ διατήρηση τῆς Βρωμολίμνης καί τῶν καλαμιώνων της, εἶναι τό κλειδί κάθε προσπάθειας γιά τή διάσωση τῶν πουλιῶν τῆς Πρέσπας. Στή προστατευόμενη αὐτή περιοχή θά πρέπει ὄχι μόνο νά ἀπαγορευθῇ μόνιμα ἡ εἴσοδος ἀλλά ἀκόμη καί αὐτή ἡ προσέγγιση ὁποιουδήποτε.

Ἡ δημοσίευση τοῦ Νόμου 996 δέν ἀρκεῖ. Πρέπει ἀπαραιτήτως νά συνταχθῇ καί νά δημοσιευθῇ καί ὁ κανονισμός τοῦ Ἐθνικοῦ Δρυμοῦ τῶν Πρεσπῶν. Γιατί ἀλλιῶς θά ἔχη καί αὐτός τήν τύχη πού εἶχαν καί ἄλλοι παλαιότεροι Δρυμοί, σάν τοῦ Ὀλύμπου λ.χ. πού ἰδρύθηκε τό 1938. Θά μείνῃ στά χαρτιά καί θά συνεχισθῇ ἡ καταστροφή πού ἔχει ἤδη ἀρχίσει νά γίνεται καί μάλιστα μέ πιό γοργό ρυθμό. Μέ τίς ὑπάρχουσες διατάξεις δέν προστατεύεται ὁ Ἐθνικός Δρυμός καί τά πουλιά πού εἶναι ἓνα ἀπό τά στολίδια του σέ λίγα χρόνια θά ἐξαφανισθοῦν. Γιατί ἀπλούστατα δέν τηροῦνται. Μέσα Μαΐου λ.χ. μιὰ ομάδα ἀπό Ἕλληνες καί ξένους ὀρνιθολόγους εἶδε ἓνα κοπάδι πρόβατα νά βόσκη σέ μιὰ προστατευόμενη περιοχή ὅπου ἀπαγορεύεται ἡ βοσκή. Κάποιος πάλι, πού ἀποστολή του εἶναι νά ἐλέγχει ἂν τηροῦνται οἱ διατάξεις, ὁμολόγησε ὅτι ἀπό περιέργεια πῆγε μέ μιὰ βάρκα στίς φωλιές τῶν πουλιῶν γιά νά δῇ τά μικρά τους, χωρίς νά ξέρῃ τό κακό πού μπορούσε νά προξενήσῃ σ' αὐτά μέ τήν ἐπίσκεψή του. Καί παρ' ὅλο πού ἀπαγορεύεται τό κυνήγι, ἂν ψάξῃ κανεῖς θά βρῇ κάλυκες πού δέν εἶναι παλιοί.

Ἡ ἱδρυση τοῦ Βιολογικοῦ Σταθμοῦ σχεδιάστηκε τό 1971. Τό 1972 ἡ Ἑλληνική Ἐταιρεία ἀνέλαβε νά βρῇ τά χρήματα. Τό 1973 ἡ DART HELLAS, χάρις στήν εἰσήγηση τοῦ κ. Παπαδάκη, προσέφερε 750.000 δρχ., ποσό πού τότε ἔφτανε γιά τήν κατασκευή ἑνός διόροφου κτιρίου, τά σχέδια τοῦ ὁποίου εἶχε κάνει ὁ καθηγητής κ. Φατούρος. Ἐπειδή καθυστέρησε ἡ παραχώρησι τοῦ οἰκοπέδου, πού πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι ἀγοράστηκε ἀπό τό Δημόσιο, ἡ αὔξηση τῶν τιμῶν ἀνέτρεψε τούς ὑπολογισμούς καί παρ' ὀλίγο νά ματαιώσῃ τήν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου. Ἡ DART HELLAS αὔξησε τό ποσό πού διέθεσε ἀπό 750.000 σέ 1.100.000 δρχ. Ἀλλά καί πάλι τά χρήματα δέν ἔφταναν. Ἐλείπαν 400.000 δρχ. γι' αὐτό ἀποφασίστηκε νά χτισθῇ ὁ ἕνας μόνον ὄροφος. Ἔτσι ὅμως δέν θά μπορούσε νά ἐκπληρώσῃ ὅπως θάπρεπε τό σκοπό γιά τόν ὁποῖο χτίζεται. Γιατί προορισμός τοῦ Σταθμοῦ δέν εἶναι νά βρίσκουν μόνο οἱ ἐπιστήμονες ἓνα τόπο ἐργασίας μέ τά ἀπαραίτητα ὄργανα καί βιβλία, πού θά τούς ἐπιτρέπουν νά ἐξετάσουν πρόχειρα τά δείγματα

πού μάζεψαν καί θά τούς διευκολύνουν στίς μελέτες τους. Προορισμός του Σταθμού είναι νά βροῦν οἱ φοιτητές, ἀκόμη καί οἱ μαθητές τοῦ Γυμνασίου, ἕνα μικρό Ἑργαστήριο ὅπου μέ τήν καθοδήγηση τῶν καθηγητῶν τους θά μάθουν νά προσδιορίζουν, καί νά γνωρίσουν μ'αὐτό τόν τρόπο, τά ζῶα καί τά φυτά τοῦ τόπου τους. Εὐτυχῶς καί πάλι ἡ DART HELLAS ἔσωσε τή κατάσταση. Στή τελετή τοῦ θεμελίου λίθου, ὁ κ. Παπαδάκης, διακόποντας τόν ὁμιλητή, ἀνακοίνωσε ὅτι θά προσπαθήσῃ νά βρῇ τά ἀναγκαῖα χρήματα ὥστε νά χτισθῇ καί ὁ δεύτερος ὄροφος ὥστε νά ὁλοκληρωθῇ τό ἔργο. Οἱ κ.κ. Κούλης καί Σιούτης ἀνέλαβαν τήν κατασκευή τοῦ ἔργου ὄχι γιά νά κερδίσουν ἀλλά γιά νά βοηθήσουν νά ἀποκτήσῃ ἡ πατρίδα τους ἕνα ἐπιστημονικό κέντρο, πού θ'ἀνήκῃ σέ ὅλους μας. Ἡ IUCN ἀνέλαβε νά ἐφοδιάσῃ τό Σταθμό μέ τά ἀπαραίτητα ἐπιστημονικά ὄργανα. Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι θά βρεθοῦν καί ἄλλοι πού θά συνεισφέρουν γιά νά ἀγορασθοῦν τά ἀπαραίτητα ἐπιπλα πού χρειάζονται. Θά εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἱκανοποίηση ἐκείνων πού μέ τίς μελέτες τους μᾶς γνώρισαν τήν ἀξία πού ἔχει γιά τήν Ἑπιστήμη ἡ θαυμάσια αὐτή περιοχή καί πού μέ τίς ἐνέργειές τους συνέβαλαν στήν ἀνακήρυξή της σέ Ἑθνικό Δρυμό.

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΣΤΟΝ ΧΟΡΤΙΑΤΗ

Δημοσιεύουμε τήν ἀκόλουθη ἐκθεση τῶν ἐργασιῶν ἐρεύνης καί στερεώσεως τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος στό χωριό Χορτιάτης τῆς περιοχῆς Θεσσαλονίκης πού μᾶς ἔστειλε ὁ ἐπιβλέπων τό ἔργο ἀρχιτέκτων-συντηρητή κος Πλ.Θεοχαρίδης.

Τήν 1η Ἀπριλίου 1975 ἐπισκευθίκαμε τό μνημεῖο μέ τόν Ἐπιμελητή Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Εὐδ.Τσιγαρίδα καί δύο τεχνίτες τῆς Ἐφορείας.

1. Οἱ ἐργασίες γιά τήν ἐρευνά του ἀρχισαν τήν 2α Ἀπριλίου, μέ τήν ἀπομάκρυνση τῶν ἐπιχρισμάτων πού τό κάλυπταν σχεδόν ἐξ ὁλοκλήρου. Ἡ δουλειά αὐτή κράτησε μέχρι τήν 25η Ἀπριλίου, καί στό μεταξύ διάστημα κατεδαφίστηκε τό νεώτατο garage (beton) καί τό μπάζωμα ἀπό κάτω, μέχρι τό ἐπίπεδο ἀπ'ὅπου θά ἀρχίζε ἡ ἀνασκαφή τοῦ νάρθηκα. Παράλληλα ἀρχισε ἡ λεπτομερής ἀποτύπωση τῶν τοιχοποιῶν τῶν ἐξωτερικῶν ὀψων.
2. Τήν 26η τοῦ Ἀπριλίου ἀρχισε ἡ ἐρευνα στή στέγη τῶν διαμερισμάτων τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Ἦδη πρὶν ἀπό τήν ἀπομάκρυνση τῶν ἐξωτερικῶν ἐπιχρισμάτων ἦταν φανερό ὅτι ἡ στάθμη τῆς στέγης αὐτῆς εἶχε ὑψωθῇ κατό πολὺ ἀπό τήν ἀρχική. Μετά τήν ἀποκάλυψη τῶν ἐξωτερικῶν τοιχοποιεῶν φάνηκαν τά ὅρια τῶν ἀρχικῶν καί τῶν νεωτέρων τοίχων, οἱ ὁποῖοι ἀνέβασαν τήν στάθμη τῆς στέγης. Ὁ χώρος πού περιλαμβάνονταν ἀνάμεσα στοὺς νεώτερους αὐτοὺς τοίχους, τῇ θολοδομίᾳ τοῦ Ἱεροῦ Βήματος καί τῇ στέγῃ, ἦταν μπαζωμένος. Τό μπάζωμα ἀνασκάφηκε κανονικά, βρέθηκαν στοιχεῖα πού ἐπιτρέπουν τήν ἀκριβῆ ἀναπαράσταση τῆς ἀρχικῆς στεγάσεως. Ἡ ἐρευνα συμπληρώθηκε τήν 20η Μαΐου.
3. Στό μεταξύ ἔγιναν δοκιμαστικές τομές στή Νοτιανατολική γωνία ἐξωτερικά, γιά τήν ἐξακρίβωση τοῦ βάθους τῆς θεμελιώσεως καί τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους. Μετά ἀπὸ ἐπὶ τόπου ἐξέταση τῆς καταστάσεως μέ τόν Πολιτικό Μηχανικό κ. Ἀλ.Τσαῦκο καθορίστηκε ὁ τρόπος ὑποθεμελιώσεως τῆς ΝΑ γωνίας τοῦ κτιρίου καί τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Οἱ ἐργασίες ὑποθεμελιώσεως κράτησαν ἀπὸ τήν 26η Μαΐου μέχρι τήν 5η Ἰουνίου.

4. Παράλληλα άρχισε ή έρευνα τών τόξων του τριλόγου ανοίγματος τής νότιας πλευράς. Απομακρύνθηκαν οι νεώτερες τοιχοποιίες πού έφραζαν τά τόξα και αποκαλύφθηκαν αποσπάσματα από μια ύστερη φάση τοιχογραφήσεως στα έσωράχια τών τόξων (ανάτολικό και δυτικό) έξω από τά διαφράγματα. Επίσης και τά ίχνη τών διαφραγμάτων μαζί μέ υπολείμματα του ύλικού κατασκευής τους.

5. Στίς 15 Μαΐου έφθασε τό ζεύγος Έλ. και Χρ. Μιχαλαριά για τήν αποκάλυψη και συγκράτηση τών τοιχογραφιών του έσωτεριου. Καθώς ο προϋπολογισμός του έργου δέν έπαρκοιise για μια πλήρη αποκάλυψη όλων τών τοιχογραφημένων επιφανειών, αποφασίστηκε ένα πρόγραμμα εργασίας πού θα έξυπηρετούσε κυρίως τήν έρευνα τών αρχιτεκτονικών προβλημάτων του κτιρίου, τών ένδεχόμενων φάσεων και τής χρονολογήσεως, μέ σύγχρονη έξασφάλιση τής ζωγραφικής από τίς τυχόν φθορές. Έτσι μέχρι τήν 17η Ιουνίου, όποτε έφυγαν οι συντηρητές:

α.- Έντοπίστηκαν όλα τά σημεία όπου διατηρείται ή τοιχογράφηση του μνημείου.

β.- Αποκαλύφθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό τά διάφορα θέματα και φιξαρίστηκαν.

γ.- Στερεώθηκαν τά όρια καταστροφής όλων τών τοιχογραφημένων επιφανειών.

6. Από τήν 15η Μαΐου άρχισαν ανασκαφικές τομές στο δάπεδο του ναού και συνεχίστηκαν μετά τήν 22α Μαΐου μέ τήν άφιξη ειδικοιι βοηθοι εκ μέρους τής Έφορείας. Η έρευνα του δαπέδου περιορίστηκε μόνο σε όρισμένα χαρακτηριστικά σημεία, στα όποια έντοπίστηκαν ταφές καθώς και μια στρώση κονιάματος ή όποια πιθανόν έφερε παλαιότερο δάπεδο.

7. Η ανασκαφική έρευνα στο χώρο του νάρθηκα καθώς και έξω από τον Βόρειο τοίχο του ναού, ήταν πολύ περισσότερο έκτεταμένη και διήρκεσε μέχρι τήν 14η Ιουνίου. Στο νάρθηκα ο αντικειμενικός σκοπός τής έρευνας, δηλαδή ο καθορισμός του χώρου και τών στοιχείων του, δέν εκπληρώθηκε. Οι τάφοι πού βρέθηκαν καθώς και τό στρώμα κονιάματος τό όποιο πιθανότατα έφερε δάπεδο, φθάνουν μέχρι τά θεμέλια του διπλανου προς τά δυτικά σπιτιου, κάτω από τό όποιο πρέπει να βρίσκεται τό δυτικό όριο του χώρου του νάρθηκα. Η έρευνα στη βόρεια αύλή έφερε στο φως δύο θεμέλια πού άντιστοιχούν σε κάτοψη μέ τους δύο έξωτερικούς πεσσούς πού βρίσκονται δεξιά και άριστερά τής βόρειας είσόδου του ναού. Πρόκειται πιθανόν για θεμέλια τών κιόνων προπύλου. Ένα δεύτερο στοιχείο για τήν ύπαρξη πιθανόν προπύλου στη θέση αυτή, δίδεται από τό ίχνος μιας κατασκευής συνεχόμενης μέ τους παραπάνω πεσσούς, ή όποια έξείχε του προσώπου του Βόρειου τοίχου, και ή όποια έχει κατεδαφιστεί.

8. Ένα άλλο σημαντικό αποτέλεσμα τής ανασκαφικής έρευνας, άσχετο όμως όπως φαίνεται μέ τήν αρχική μορφή του μνημείου πού μας ένδιαφέρει, είναι ή αποκάλυψη σε 3 σημεία όγκωδών κατασκευών πού μοιάζουν μέ πεσσούς (ε) (καθώς και τμημάτων τοίχων) οι όποιες είναι σαφώς προγενέστερες του μνημείου, και μάλιστα οι δύο του χρησιμεύουν σαν θεμέλια. Οι δύο αυτές βρίσκονται κάτω από τήν ΝΑ και τήν ΒΑ γωνία, ή δέ τρίτη επάνω στην ίδια ευθεία αλλά έλεύθερη μέσα στη βόρεια αύλή. Καθώς όμως ή

πού μάζεψαν και θα τούς διευκολύνουν στίς μελέτες τους. Προορισμός του Σταθμού είναι να βρούν οι φοιτητές, ακόμη και οι μαθητές του Γυμνασίου, ένα μικρό Έργαστήριο όπου με την καθοδήγηση των καθηγητών τους θα μάθουν να προσδιορίζουν, και να γνωρίσουν μ' αυτό τον τρόπο, τα ζώα και τα φυτά του τόπου τους. Εύτυχως και πάλι η DART HELLAS έσωσε τη κατάσταση. Στη τελετή του θεμελίου λίθου, ο κ. Παπαδάκης, διακόπτοντας τον ομιλητή, ανακοίνωσε ότι θα προσπαθήσει να βρῇ τα αναγκαία χρήματα ώστε να χτισθῇ και ο δεύτερος όροφος ώστε να ολοκληρωθῇ τό έργο. Οι κ.κ. Κούλης και Σιούτης ανέλαβαν την κατασκευή του έργου όχι για να κερδίσουν αλλά για να βοηθήσουν να αποκτήσει η πατρίδα τους ένα έπιστημονικό κέντρο, πού θ' ανήκει σε όλους μας. Η IUCN ανέλαβε να εφοδιάσει τό Σταθμό με τά απαραίτητα έπιστημονικά όργανα. Άς ελπίσουμε ότι θα βρεθούν και άλλοι πού θα συνεισφέρουν για να αγοράσθούν τά απαραίτητα έπιπλα πού χρειάζονται. Θα είναι η μεγαλύτερη ικανοποίηση εκείνων πού με τίς μελέτες τους μάς γνώρισαν την αξία πού έχει για την Έπιστήμη η θαυμάσια αυτή περιοχή και πού με τίς ενέργειές τους συνέβαλαν στην ανακήρυξή της σε Έθνικό Δρυμό.

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΣΤΟΝ ΧΟΡΤΙΑΤΗ

Δημοσιεύουμε την ακόλουθη έκθεση των εργασιών έρευνας και στερεώσεως του ναού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στό χωριό Χορτιάτης της περιοχής Θεσσαλονίκης πού μάς έστειλε ο επιβλέπων τό έργο αρχιτέκτων-συντηρητής κος Πλ. Θεοχαρίδης.

Τήν 1η 'Απριλίου 1975 έπισκευθήκαμε τό μνημείο με τον Έπιμελητή Βυζαντινών Αρχαιοτήτων κ. Εύθ. Τσιγαρίδα και δύο τεχνίτες της Έφορείας.

1. Οι εργασίες για την έρευνά του άρχισαν την 2α 'Απριλίου, με την απομάκρυνση των επιχρισμάτων πού τό κάλυπταν σχεδόν έξ ολοκλήρου. Η δουλειά αυτή κράτησε μέχρι την 25η 'Απριλίου, και στό μεταξύ διάστημα κατεδαφίστηκε τό νεώτατο garage (beton) και τό μπάζωμα από κάτω, μέχρι τό επίπεδο άπ' όπου θα άρχιζε η ανασκαφή του νάρθηκα. Παράλληλα άρχισε η λεπτομερής αποτύπωση των τοιχοποιιών των έξωτερικών όψεων.
2. Τήν 26η του 'Απριλίου άρχισε η έρευνα στη στέγη των διαμερισμάτων του 'Ιεροῦ Βήματος. Ήδη πριν από την απομάκρυνση των έξωτερικών επιχρισμάτων ήταν φανερό ότι η στάθμη της στέγης αυτής είχε ύψωθῇ κατά πολύ από την άρχική. Μετά την αποκάλυψη των έξωτερικών τοιχοποιιών φάνηκαν τά όρια των άρχικών και των νεωτέρων τοίχων, οι όποιοι ανέβασαν την στάθμη της στέγης. Ο χώρος πού περιλαμβάνονταν ανάμεσα στους νεώτερους αυτούς τοίχους, τῇ θολοδομία του 'Ιεροῦ Βήματος και τῇ στέγη, ήταν μπαζωμένος. Τό μπάζωμα ανασκάφηκε κανονικά, βρέθηκαν στοιχεία πού έπιτρέπουν την ακριβή αναπαράσταση της άρχικής στεγάσεως. Η έρευνα συμπληρώθηκε την 20η Μαΐου.
3. Στό μεταξύ έγιναν δοκιμαστικές τομές στη Νοτιανατολική γωνία έξωτερικά, για την έξακρίβωση του βάθους της θεμελιώσεως και της φύσεως του εδάφους. Μετά από επί τόπου εξέταση της καταστάσεως με τον Πολιτικό Μηχανικό κ. Άλ. Τσίγκο καθορίστηκε ο τρόπος υποθεμελιώσεως της ΝΑ γωνίας του κτιρίου και της κόγχης του 'Ιεροῦ Βήματος. Οι εργασίες υποθεμελιώσεως κράτησαν από την 26η Μαΐου μέχρι την 5η 'Ιουνίου.

4. Παράλληλα άρχισε ή έρευνα τών τόξων του τριλόγου ανοίγματος τής νότιας πλευράς. Απομακρύνθηκαν οι νεώτερες τοιχοποιίες πού έφραζαν τά τόξα και αποκαλύφθηκαν αποσπάσματα από μια ύστερη φάση τοιχογραφήσεως στα έσωράχια τών τόξων (άνατολικό και δυτικό) έξω από τά διαφράγματα. Επίσης και τά ίχνη τών διαφραγμάτων μαζί μέ υπολείμματα του ύλικού κατασκευής τους.

5. Στίς 15 Μαΐου έφθασε τό ζεύγος Έλ. και Χρ. Μιχαλαριά για τήν αποκάλυψη και συγκράτηση τών τοιχογραφιών του έσωτερικού. Καθώς ο προϋπολογισμός του έργου δέν έπαρκοϋσε για μια πλήρη αποκάλυψη όλων τών τοιχογραφημένων επιφανειών, αποφασίστηκε ένα πρόγραμμα εργασίας πού θα έξυπηρετούσε κυρίως τήν έρευνα τών αρχιτεκτονικών προβλημάτων του κτιρίου, τών ένδεχόμενων φάσεων και τής χρονολογήσεως, μέ σύγχρονη εξασφάλιση τής ζωγραφικής από τίς τυχόν φθορές. Έτσι μέχρι τήν 17η Ιουνίου, όποτε έφυγαν οι συντηρητές:

α.- Έντοπίστηκαν όλα τά σημεία όπου διατηρείται ή τοιχογράφηση του μνημείου.

β.- Αποκαλύφθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό τά διάφορα θέματα και φιξαρίστηκαν.

γ.- Στερεώθηκαν τά όρια καταστροφής όλων τών τοιχογραφημένων επιφανειών.

6. Από τήν 15η Μαΐου άρχισαν ανασκαφικές τομές στο δάπεδο του ναού και συνεχίστηκαν μετά τήν 22α Μαΐου μέ τήν άφιξη είδικού βοηθού έκ μέρους τής Έφορείας. Η έρευνα του δαπέδου περιορίστηκε μόνο σε όρισμένα χαρακτηριστικά σημεία, στα όποια έντοπίστηκαν ταφές καθώς και μια στρώση κονιάματος ή όποια πιθανόν έφερε παλαιότερο δάπεδο.

7. Η ανασκαφική έρευνα στο χώρο του νάρθηκα καθώς και έξω από τον Βόρειο τοίχο του ναού, ήταν πολύ περισσότερο έκτεταμένη και διήρκεσε μέχρι τήν 14η Ιουνίου. Στο νάρθηκα ο άντικειμενικός σκοπός τής έρευνας, δηλαδή ο καθορισμός του χώρου και τών στοιχείων του, δέν εκπληρώθηκε. Οι τάφοι πού βρέθηκαν καθώς και τό στρώμα κονιάματος τό όποιο πιθανότατα έφερε δάπεδο, φθάνουν μέχρι τά θεμέλια του διπλανού προς τά δυτικά σπιτιού, κάτω από τό όποιο πρέπει να βρίσκεται τό δυτικό όριο του χώρου του νάρθηκα. Η έρευνα στη βόρεια αύλή έφερε στο φώς δύο θεμέλια πού άντιστοιχοϋν σε κάτοψη μέ τούς δύο έξωτερικούς πεσσούς πού βρίσκονται δεξιά και άριστερά τής βόρειας εισόδου του ναού. Πρόκειται πιθανόν για θεμέλια τών κιόνων προϋλου. Ένα δεύτερο στοιχείο για τήν ύπαρξη πιθανόν προϋλου στη θέση αύτή, δίδεται από τό ίχνος μιας κατασκευής συνεχόμενης μέ τούς παραπάνω πεσσούς, ή όποια έξείχε του προσώπου του Βόρειου τοίχου, και ή όποια έχει κατεδαφιστεί.

8. Ένα άλλο σημαντικό αποτέλεσμα τής ανασκαφικής έρευνας, άσχετο όμως όπως φαίνεται μέ τήν αρχική μορφή του μνημείου πού μας ενδιαφέρει, είναι ή αποκάλυψη σε 3 σημεία όγκωδών κατασκευών πού μοιάζουν μέ πεσσούς (;) (καθώς και τμημάτων τοίχων) οι όποιες είναι σαφώς προγενέστερες του μνημείου, και μάλιστα οι δύο του χρησιμεϋουν σαν θεμέλια. Οι δύο αυτές βρίσκονται κάτω από τήν ΝΑ και τήν ΒΔ γωνία, ή δέ τρίτη επάνω στην ίδια ευθεία αλλά έλεύθερη μέσα στη βόρεια αύλή. Καθώς όμως ή

Έρευνα δέν συμπληρώθηκε σέ έκταση καί σέ βάθος, δέν μπορεί άκόμα νά καθοριστή ή νά ύποθεθ ή φύση τών κατασκευών αύτών καθώς καί ή τυχόν σχέση τους μέ τίς κατασκευές τών τάφων στόν χώρο του νάρθηκα.

9. Από τήν 11η έως τήν 14η Ιουνίου αποκαταστάθηκε στήν άρχική του θέση τό κεντρικό τόξο του νότιου τρίλοβου ανοίγματος, τό όποιο είχε "καθήσει" συνεπεία τής απομακρύνσεως τών κιονίσκων του γιά τήν κατασκευή μιās εισόδου στή θέση του. Υποστηλώθηκαν οι κατασκευές του τριλόβου καί αφαιρέθηκαν έν συνεχεία οι παραστάδες τής σημερινής εισόδου. Αποκαλύφθηκαν οι έσωτερικές παρειές του άρχικού ανοίγματος, ή δυτική μέ τήν τοιχογράφησης της σχεδόν όλόκληρη. Στήν δυτική επίσης παρειά, έξω από τή θέση τών διαφραγμάτων, αποκαλύφθηκε ύπόλειμμα από στρώμα ύστερης τοιχογραφήσεως, Στοιχεία σαφή γιά τόν καθορισμό τής ποδειάς του άρχικού ανοίγματος, δέν άναγνωρίστηκαν άκόμη στά όρια τής Βυζαντινής κατασκευής.

Οι έργασίες διακόπηκαν σ'αυτό τό στάδιο καί τό έργοτάξιο έκλεισε προσωρινά μέ:

α.- Κάλυψη τών ανατολικών διαμερισμάτων μέ πρόχειρη στέγη από νάύλον.

β.- Πρόχειρο φράξιμο του ανοίγματος του Ν τριλόβου.

γ.- Συλλογή μαρμάρων, καθαρισμό καί στοιχειώδη ασφάλιση του χώρου.

Ο Φωτογραφικός Διαγωνισμός

Στίς 28 Μαΐου 1975 συγκεντρώθηκε ή Κριτική Έπιτροπή πού θά έκρινε τίς φωτογραφίες του μεγάλου διαγωνισμού μας. Μέλη τής Έπιτροπής ήταν οι: Βάσω Κατράκη, χαράκτρια, Μάριος Πλωρίτης, συγγραφέας, Μάνης Σκιαδαρέσης, φωτογράφος, Άριστείδης Ρωμανός, άρχιτέκτονας, Πάνος Δράκος, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου τής Έλληνικής Έταιρείας καί Νέλλη Κάσδαγλη, Τάνης Βλαντής, μέλη τής Ομάδας Νέων τής Έταιρείας. Ύστερα από προσεκτική εξέταση τών φωτογραφιών (250 περίπου) ή κριτική Έπιτροπή βράβευσε τούς έξής:

Α' Κατηγορία Μαθητών: Α' Βραβεΐο: Φιλίτσα Άναστασιάδου-Μαθήτρια Γυμνασίου
"Επαινος: Άντωνίου Άντώνης-Μαθητής Γυμνασίου

Β Κατηγορία Νέων (19-25 έτών) : Α' Βραβεΐο: Τσιτρούλης Θόδωρος-Φοιτητής Άρχι/κής
Β' Βραβεΐο: Κουτοπίδης Θόδωρος-Φοιτητής Άρχι/κής
Γ' Βραβεΐο: Κογεβίνας Μανώλης-Φοιτητής Ιατρικής
"Αντωνιάκος Παν/της-Φοιτητής ΜΗΧ Μηχανικός

"Επαινοι: Δημητριάδης Κώστας-Φοιτητής Άρχι/κής
Κασέρης Νίκος - Φοιτητής Βιομηχανικής
Παλαμάρη Μαρία-Φοιτήτρια Άρχιτεκτονικής
Παντελής Χερουβείμ-Φοιτητής Άρχι/κής

Ο διαγωνισμός αυτός πού είχε σαν θέμα "ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ" είχε μεγάλη απήχηση στους νέους, έρασιτέχνες φωτογράφους. Μέ τις εύστοχες σέ θέματα φωτογραφίες τους, δείχνουν ότι ή ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος καί διατήρησης τής αρχιτεκτονικής μας κληρονομιάς. γίνεται ολοένα καί περισσότερο συνειδητή στή νέα γενιά τής χώρας μας.

ΔΩΡΕΕΣ-ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ-ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Η Έταιρεία HOECHST προσέφερε στήν Έλληνική Έταιρεία 20.000 δρχ.

Ο έφοπλιστής κ. Λεντάκης δώρησε τό ποσό τών 70.000 δρχ.

Η Fondation Internationale pour la Sauvegarde de Patrimoine de la Grece έδωσε 120.000 δρχ. γιά τήν έκδοση τών "Πρακτικών" τής Τριήμερης Συνάντησης του Φεβρουαρίου.

Εύχαριστούμε θερμά τούς δωρητές καί έπισημαίνουμε ότι οι προσφορές τους ήταν ιδιαίτερα πολύτιμες, ύστερα από τίς δαπάνες, πού υποχρεώθηκε νά κάνη ή γραμματεία γιά τήν κάλυψη τών δραστηριοτήτων της.

Ελπίδα μας είναι ότι ή πολύτιμη προσφορά τους στό έργο μας θά συνεχισθῇ καί στό μέλλον.

"Επί του πιεστηρίου"

Βρισκόμαστε στήν εύχарιστη θέση νά σᾶς κάνουμε γνωστό ότι μετά από πολλές προσπάθειες τής Έλληνικής Έταιρείας εξασφαλίστηκαν τά χρήματα γιά τήν ανέγερση του δεύτερου όρόφου του Βιολογικού Σταθμού τής Πρέσπας. Ηδη μᾶς ένημέρωσαν ότι περατώθηκε ή κατασκευή του σκελετού του έργου.